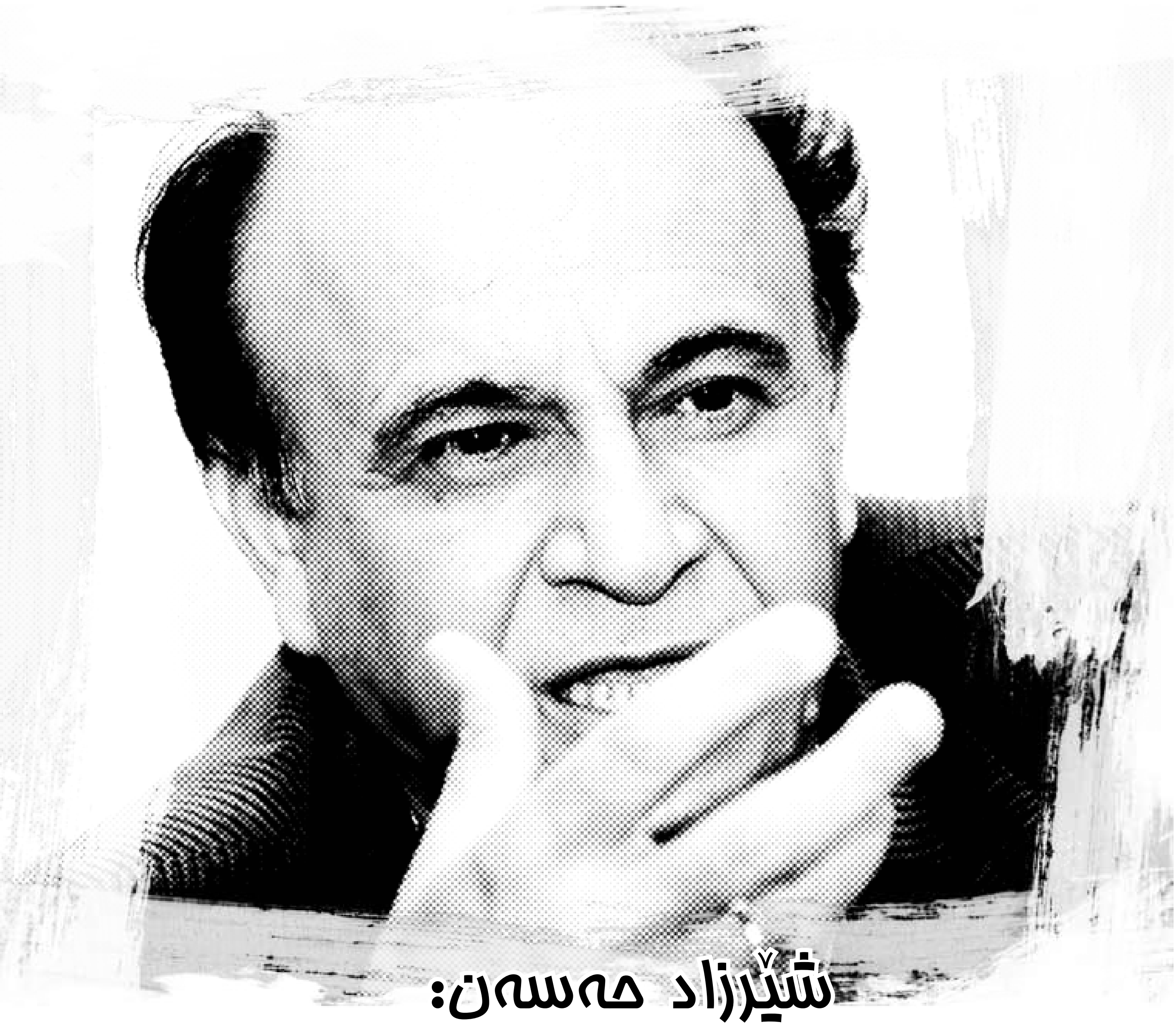

شێرزاد حەسەن:
هەمیشە خەونەکان گەورەترن لە کارەکان

سازدانی: ژاوێن شاڵی

قسەکردن لەگەڵ چیرۆکنووس و نووسەرو مامۆستا (شێرزاد حەسەن) چێژێکی تایبەتی هەیەو وەک چۆن لە کاتی خوێندنەوەی چیرۆکەکانیدا ئاگادارت دەکاتەوە کە ژیان پڕە لە کەوتن و هەڵسانەوە، گەشتت پێ دەکات بۆ سەر بڵندترین چیای ژیان و دواتر بە خەرەندی هەزار بە هەزاردا فڕێت دەداتە خوارێ و دیسان هەڵت دەستێنێتەوەو دووبارە دەتخاتەوە خوارێ، لە کاتی گفتوگۆو قسەکردنیشدا چەندین جار بێ ئومێدت دەکات لە هەموو شتەکان و هەر خۆیشی ئاگادارت دەکاتەوە، کە نابێ تەسلیمی شکست بیت و جارێکی تر ورەت دەداتەوە بەر... ئەم گفتوگۆیەش پڕە لەو بێ ئومێدبوون و ئومێدبەخشینەوانە...

دیدار

***گەر لەم پرسیارەوە بچینە نێو دیدارەکەوە، پاش ٣٥ ساڵ لە نووسین و چالاکیی ئەدەبی، پاش سی و پێنج ساڵ لە دەرکەوتن و ناوبانگ، کاتێک ئاوڕ لە رابردووی ئەدەبیی خۆت دەدەیتەوە، چۆن لەو ئەزموونە دەڕوانیت؟ روونتر بڵێم، چ خوێندنەوەیەکت بۆ ئەزموونی خۆت هەیە؟**

-بۆ من زەحمەتە (٣٥) ساڵ کە تەمەنی نووسینمە بە قەڵەمی خۆم بتوانم وردودرشتی ئەو ئەزموونە هەڵبسەنگێنم، چونکە هەموو نووسەرێک بۆ خۆی ئەکتەرێکە لەسەر شانۆ، سەرگەرمی چالاکیی خۆیەتی و زەحمەتە بتوانێت رۆڵی خۆی بخاتە بەرچاوان. لەوە خراپتر ئەوەیە بۆ من کە ناتوانم بە باش و خراپ باس لەو ئەزموونە بکەم، چونکە تۆ وام لێدەکەی باس لە ئەدەبی خۆم بکەم، کە ئەوەیان ئەرکی رەخنەگرو مێژوونووسی ئەدەبە نەک من. رەنگە گەر بوارم بێت لە داهاتوودا بتوانم دوور لە خودپەرستی باس لەو ساڵانە بکەم کە پتر دەستنیشانکردنی ئەو سەرچاوانە بێت کە منی هاندا عەشقی ئەدەب، بەتایبەتی خولیای من بۆ داستان کە پتر گەشتێک بوو بۆ خۆناسین و دونیاناسین، بەرلەوەی بزانم شتێک هەیە ناوی ئەدەبە کەوتمە نووسینی خەم و خولیای خۆم بە دزییەوە، تەمەنم دوازدە ساڵان بوو کە دەفتەرێکی یاداشتم هەبوو بۆ تۆماری ئەو شتانەی کە مایەی سەرنجم بوون، وەلێ بە زمانێکی زۆر سادە، ئێستاش ئەو دەفتەرەم ماوەو تێناگەم بۆ وامدەکرد، پتر شەڕ و گێچەڵی ناو ماڵی خۆمانم دەنووسییەوە.

نووسین گەمەیەک بوو بۆ من کە بە دزی و دوور لە چاوی هەمووان دەمکرد، گەرچی دایک و بابم نەخوێندەوار بوون، دەترسام هەندێک لە خزمان و کەسوکاری باوکم کە خوێندەوار بوون دەستیان بگاتە ئەو نووسینانە، کە رازو نیازی شەرمنانەی من بوون، وا بزانم پەیوەندیی بەوەوە بوو کە بێجگە لە دەرس و دەوری مەکتەب، هەموو شتێک حەرام بوو. رەنگە من بەختم هەبووبێت کە لە تەمەنی دوازدە ساڵیدا قورئانم خەتمکردو ئەوەش وایکرد کە فێری عەرەبی ببم و بە رێکەوت رۆمانێکی (ئەمیل زۆلا) بە ناوی (نێچیر) بخوێنمەوە، کە هێشتا تەمەنم سیازدە ساڵ بوو، پێموایە لەوەوە تووشی ئەو عەشقی ئەدەب و داستانە بووم و تا هەنووکە بەردەوامەو قووڵتر بووەتەوە، پاشان ئەدەبیاتی عەرەبی و زۆر دواتر ئەدەبی کوردی. هەر ئەوەش وایکرد خەونم بێت بچمە کۆلێژی ئەدەبیات و ئەدەبی ئینگلیزی بخوێنم، توانیم دوای خوێندنەوەی دەیەها کتێب لە ناوەڕاستی حەفتاکاندا چەند شیعرو چیرۆکێک بڵاو بکەمەوە، دیارە سەرەتایەکی کاڵ و کرچ بوو.. وەلێ هەوڵم دەدا پەرە بەو زمان و تەکنیکە بدەم کە پێی دەنووسم، ئەو هەوڵەش هەموو تەمەنمی داگیر کرد تا هەنووکە. ئەزموونەکە بۆ من تەواو نەبووە، ئەزموونی من واتا هەموو ئەو نووسین و دەقانەی کە بڵاوم کردوونەتەوە، بڕوا دەکەم گەر کەسێک بیەوێت ئاشنای ئەزموونی من بێت چ وەک مرۆڤ و چ وەک نووسەر وا چاکە بچێت نۆڤلێت و چیرۆکەکانم بخوێنێتەوە.

گەر رستەیەک بڵێم لەسەر ئەزموونی خۆم ئەوەیە کە من وەک نووسەر ئەزموونکارم، بەواتا لە دۆخێکی (تەجریبی)دا دەژیم و هەمیشە دوودڵ و بە گومانم لە هەموو شتەکان، هەتا لە نووسین و ئەو ئەزموونەی کە هەمە. بێجگە لەوەی کە من نووسینم نەکردووە بە پیشەی خۆم، چونکە

بەر لە وەرگرتنی ناسنامەی نووسەربوون، مەرجە بتوانین مرۆڤ بین

لەسەر نووسین ناژیم و کار و ئەرکی دیکەم لەسەر شانە. زۆر جاران ئەزموون بۆ کەسێک چاکە کە هەموو ژیانی دابێت بە نووسین، وەک لە وڵاتانی پێشکەوتوودا باوە.

ئەوەندەی کە بزانم ئەوەیە کە لە منداڵییەوە پرسیارم زۆر بوو، وەلێ زەحمەت بوو مامۆستا و باوک و مەلا و هەموو گەورەکان وەڵامم بدەنەوە، لە چاوی خەڵکی ئێمە بەو منداڵە دەوترێت دەمهەراش یان زۆربلێ و چەنەباز، هەربۆیە زوو زانیم کەس وەڵامی لە لا نییە یان نایزانێت یان شەرم و ترسی هەیە، بۆیە وەک وتم بەختم هەبوو کە دەروازەی کتێبەکانم بۆ کرانەوەو بۆ خۆم فێر بووم بەتەنیا بگەڕێم بۆ وەڵامی پرسیارە سەرخۆرەکانم، کە تاوەکو هەنووکەش بەردەوامە. من پتر گومان و پرسیار بۆ ناو دونیای ئەدەب ڕاپێچی کردم نەک خەونی بوون بە نووسەر، نووسینیش بۆ من هەر هەمان گەڕان و سۆراغە بۆ زانینی نهێنیی خۆم و دونیا، تێڕامانە لە دیاردەکان و ڕووداوەکان و کەسەکان.

نووسین بۆ من گەشتێکی نەبڕاوە بوو، هەناسەدان و هەم هەڵاتن بوو لە دەیەها خەم و دەرد، خەفەکردنی ئاگری ئەو جەهەننەمە بوو کە تێیکەوتبووین، خەون بینین بوو، گەڕان بوو بۆ کەڵەکەکردنی هێزو توانایەک و شکاندنی تەوقەکانی ترس و شەرم بوو، سەرمەشقی خۆڕاهێنان بوو لەسەر خۆشەویستی و ڕەواندنەوەی تارماییەکانی تەنیایی بوو، خۆدزینەوە بوو لە دۆڕان و دڵگوشران و دۆزینەوەی دونیایەکی دیکە بوو لەو جیهانە مردووەی تیایدا زیندانی بووم، گەڕان بوو بە دوای ئەو خودایەی کە منیان پێ دەترساند، کرینەوەو سەرلەنوێ دۆزینەوەی ئەو خەیاڵە بوو کە هەر لە منداڵییەوە لە مندا کوشتیان، نووسین زیندووکردنەوەی ئەو خەیاڵە مردوە بوو لە مندا کە باوکەکان و مامۆستاکان و مەلاکان زیندەبەچاڵیان کرد. نووسین پتر پەڕینەوە بوو بۆ هەرێمە حەرامکراوەکان و خۆدان بوو لە سێکوچکەی حەرام: سیاسەت و ئایین و سێکس. شکاندنی تەلیسمی تابۆکان بوو، گەمەیەکی بەردەوام بوو بۆ تامکردن و ناسینی ئازادی، خودی ئەدەب بۆ من سەرزەمینی سەربەستی و خۆرزگارکردن بوو.

ئەزموونی ئەو هەموو ساڵە وەرزشێکی ڕۆحی بوو بۆ بەمرۆڤبوون.. کە زەحمەتترین کارێکە بۆ هەر کەسێک کە نووسەر بێت، چونکە بەر لە وەرگرتنی ناسنامەی نووسەربوون، مەرجە بتوانین مرۆڤ بین..!

***نووسەر کە گەیشتە قەناعەت، ڕەنگە ئیتر بوەستێت و لەسەر ئەو شکۆمەندییە کۆنە کڕ و کپ بکەوێت، وا بزانێت زۆری کردووە، تۆ زۆرجاران لە دیدارەکانتدا دانی پێدا دەنێیت کە گومانت لە نووسەربوونی خۆت هەیە، ئاخۆ هەر ئەو گومان و دڵەڕاوکێیەیە وای لێکردووی کە تا ئێستا بەردەوام بیت؟**

-بێگومان من ئەگەر خەونی پرۆژەیەکم هەبێت، هەمیشە گومانم هەیە لەوەی ئەو خەونە کۆتایی هاتبێت، ئەوە من نیم بە تەنیا کە گومان لەوە بکەم بوومەتە نووسەر یان نا، لە دونیادا کەم نین ئەوانەی ئاسوودە نین، کە تەواوی خەون و پرۆژەی ئەدەبی و فیکرییان بە کەماڵ گەیشتبێت، چونکە هەمیشە خەونەکان گەورەترن لە کارەکان، گەرچی لای ئێمە ئاسان کەسەکان دوای یەک دوو کتێب

من پتر گومان و پرسیار بۆ ناو دونیای ئەدەب ڕاپێچی کردم نەک خەونی بوون بە نووسەر، نووسینیش بۆ من هەر هەمان گەڕان و سۆراغە بۆ زانینی نهێنیی خۆم و دونیا

هەوایەک لە کەللەیان دەدات، کە بوونەتە نووسەر، بە تایبەتی گەر ستایش بکرێن، نووسینی چەند دەقێک مانای گەیشتن نییە بەو خەونە، چونکە نووسەران هەمیشە دوودڵن و لە دڵەڕاوکێیەکی گەورەدا دەژین و کەم بڕوان و بێ ئۆقرەن. هیچ پەیوەندیی بە فیزو بێ فیزییەوە نییە، بەڵکو پەیوەستە بە روانینی ئەو نووسەرەوە، کە چۆن تەماشای کردەی نووسین دەکات و بە چ ئامانجێک دەستی داوەتە قەڵەم.

***تۆ لە زۆربەی چیرۆک و رۆمان و نووسینەکانتدا جەخت لەسەر ئەو دونیا پڕ لە ستەمەی نێرسالاری دەکەیتەوە، لەتەک قسەکردن لەسەر تەنیایی و یەکسانیی ژن و پیاو، کەسانی کەمئەندام و ئازارو ئارەزووە کپکراوەکانی خەڵکی ئێمە، کە هەمووی ئاوڕدانەوە بووە لە مرۆڤە پەراوێزخراوەکان، گەر بگەڕێینەوە ئەو سەردەمەی (حەسارو سەگەکانی باوکم)ی تێدا نووسی.. بەڕای خۆت ئێستاش هەر هەمان سەردەمەو لە چاوی تۆدا نەگۆڕاوە، بەواتا ئەگەر ئەو نۆڤلێتە بنووسیتەوە، ئاخۆ هەر هەمان چیرۆک دەنووسیتەوە؟**

-بەڵێ.. لەو مانایە لانادەم کە جەختکردنەوەی منە لەسەر ئەوەی کە ئێمە لە ئازادی دەترسین و نەمانتوانیوە لە قەفەزەکان رزگارمان بێت. نۆڤلێتی (حەسار) هەڵکۆڵینێک بوو بۆ کۆمەڵگەی خۆمان لەمەڕ بابەتی سەربەستی و کۆیلەبوون، سەرباری حوکمی رەهای یان ئەبەدیی باوکە سیاسی و دینییەکان، کە پایەکانی لەسەر توندوتیژی بەندن. رەنگە گەر ئێستا بینووسمەوە هەر حەز بکەم بە هەمان زمان و تەکنیکەوە بینووسم.. لەتەک پتر قووڵکردنەوە ترسی ئێمە لە ئازادی، راستە میللەتی ئێمە بەردەوام دروشمی ئازادیی بەرزکردووەتەوە و لە پێناو ئازادی تێکۆشاوە، بەڵام نەیتوانیوە لە باوکە چەوسێنەرەکانی خۆی قوتاری بوو بێت، لەو هەموو قەفەزو بەندیخانانەی ناو رۆحی خۆی، هەر بۆ نموونە ئەوە دەچێت بۆ بیست ساڵ ئێمە (بەعس)مان ڕاونا و باوکە عەرەبییەکانمان دەرپەڕاند، بەڵام باوکی کوردی بە هەمان ستەم و نایەکسانی و نادادپەروەرییەوە فەرمانڕەوایە. وا مەزەندە دەکەم پێکهاتەی کۆمەڵایەتی و ئەخلاقیی ئێمە نەگۆڕابێت، هێشتا باوکە دینی و سیاسییەکان سێبەری خودان لەسەرزەمین و هەر بە ناوی خوداو شۆڕشەوە لێماندەخوڕن. پێکهاتەی خێزانی کوردی کە بەرهەمهێنەری ملکەچی و ترس و شەرم و هەستی گوناهباربوونە نەگۆڕاوەو هەر وەکو خۆیەتی و پڕە لە زەبروزەنگ و رۆحی ستەمگەری. کچ و کوڕەکانمان فێری گوێڕایەڵی و نەبوونی گومان و پرسیار دەکەن. لە رووکەشدا زۆر شت گۆڕاوە، وەلێ لەباری رۆحییەوە هیچ نەگۆڕاوە، رۆح هەر وەکو جاران خامۆش و سست و مردووە و بەندەوارە. باوکەکان هێشتا وەک جاران خۆیان بە (ئیبراهیم) پێغەمبەر دەزانن و بۆیان هەیە (ئیسماعیل)ەکانی کوڕیان گۆشاوگۆش سەرببڕن.

هێشتا سیاسەت بە ئەخلاقی دارستانەوە بەڕێوە دەچێت و ئەوەی هەیە دیوەخان و تەکیە و خانەقایە، نەک ئەنجوومەن و هۆڵی پەرلەمان و کۆبوونەوەی حیزبێکی مۆدێرن. هەر هەموو رۆحی و مادییەکان وا لە بندەستی گەورەکان و باوکەکان، باوکەکان تاوەکو هەنووکە شێتی دەسەڵاتن و قوونیان بە کورسییەکانەوە نووساون و تاوەکو نەمرن و نەکوژرێن ئەو تەخت و بەختە بەجێناهێڵن.. پێم

ئێمە سەدەها نووسەرمان گەرەکە چیرۆکی پڕ لە ستەم و زەبروزەنگی ناو (حەسار)ەکان و قەڵاکان و زیندانەکان بنووسێتەوە

نالێی چی گۆڕاوە؟ ئێمە سەدەها نووسەرمان گەرەکە چیرۆکی پڕ لە ستەم و زەبروزەنگی ناو (حەسار)ەکان و قەڵاکان و زیندانەکان بنووسێتەوە بە دەستی باوکە چەوسێنەرەکانەوە، چیرۆکی ئەو سەگ و تاژییە هارانەی تاوەکو قیامەت راوەدوومان دەنێن، چونکە جارجارە ویستوومانە لە باوکەکان هەڵبگەڕێینەوە. یادت نەچێت کە (ماڵ و مەکتەب و مزگەوت و حیزب) ئەو فابریقەو کارگانەن کە هەمان وێنەی باوکە کۆنەکان بەرهەم دێننەوە.. لەتەک هەمان لەو کچ و کوڕە گزگل و ترسنۆک و شەرمن و خەسیوانە.. مەگەر وا نییە؟!

***هەروەک لە پرسیاری پێشووتردا ئاماژەمان پێدا، هەمیشە کارەکتەری رۆمان و چیرۆکەکانی تۆ کەسانێکی تەنیاو پەراوێزخراون، خەسڵەتێکی دیکە کە سیمایەکی دیاری چیرۆکەکانتە، وروژاندنی کێشەگەلێکی زۆرە، بەڵام بێ چارەسەر بۆ خوێنەری بەجێدێڵیت!... وەک ئەوەی دەروازەکانی چارەسەر بە روویاندا داخرابێت، کۆی ئەو هەموو کێشەو ستەم و خەمە لە کوێوە هاتوون؟ بەدیوێکی دیکەدا جێهێشتنی ئەو بۆشاییە بۆ؟ ئایا دەتەوێ چارەسەری کێشەکان بۆ خوێنەر بەجێبێڵیت تاوەکو خۆی بیدۆزێتەوە، چونکە ژمارەیەکی کەم و زۆری ئەو خەڵکە پاڵەوانی تێکستەکانی تۆن؟**

-زۆر بەکورتی.. هەرگیز کارو ئەرکی نووسەر نییە لە کۆتایی چیرۆک و رۆمانەکانیدا چارەسەر بۆ کێشەو گرفتەکانی پاڵەوان دابنێت، چونکە ئەو نە پزیشکی دەروونییە تاوەکو لە کۆتایی راپۆرتەکەیدا دەرمان و چارەسەرو وەرزشی رۆحی و جەستەیی بۆ نەخۆشەکەی بنووسێت، نە کۆمەڵناسە و نە دادوەر و ئەخلاقفرۆشە و نە مەلایە و نە قەشە، نە شێخەو نە فاڵچی و نە نووشتەنووس، من بەتەنها لە ئەدەبی کوردیدا رای وام گوێ لێدەبێت کە داوا لە نووسەران دەکرێت چارەسەر بۆ دەرد و نەهامەتییەکانی پاڵەوانەکان بدۆزنەوە، چونکە ئەمەیان کۆمیدی دەکەوێتەوە، ئەو وەختەی لە رۆمانێکدا کچ و کوڕێکی عاشق بەیەک ناگەن، نووسەر لە پەراوێزدا یان لە کۆتایی و ناوئاخنی رۆمانەکەدا هەموو ئەو هۆکارە ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییانە شی بکاتەوە و یەکە بە یەکە چارەسەریان بۆ دابنێت، ئەوە کاری سیاسەتبازە کە بۆ کێشەکان سەد بەڵێن و پەیمانی هەیە کە دونیا دەکات بە شامی شەریف، کەچی لە کۆتاییدا کە دێتە سەر تەخت، هەر هەمووان نائومێد دەکات. نووسەرانێک هەبوون بە ناوی «ریالیزمی سۆشیالیستی» پاڵەوانی سوپەرمان و نەبزیویان هەبوو، خۆ ئەگەر پاڵەوانەکان کێشەو گرفتیان ببووایە، ئەوە نووسەر موعجیزەیەکی پێبوو کە رزگاریان بکات، وەلێ ئەوەیان هەمیشە ساختەو درۆزنانەیە و ماکیاژکردنی ژیانە، چونکە بە هەزارەها کارەسات و گرفت و کێشە هەن وا بە ئاسانی کۆتاییان نایەت، بێجگە لەوەی کە ئامانجی نووسەر لەوەدا کورت نەبووەتەوە کە کۆمەڵێک کێشەو گرفت بخاتە ڕوو.. پاشان چارەسەرەکانی ریز بکات، پانتایی ئەدەب لەوە فراوانتر و لق و پۆپدارترە کە وەها بەرتەسک بکرێتەوە. کە من زۆرتر باسی دەردو مەینەتیی ئافرەتم کردووە وەک نووسەر، کە زۆر جاران لە چیرۆکەکانمدا کۆتاییەکی کراوەم هەبووە، کە خوێنەر لەگەڵمدا بەشدار بێت، هەر ئەوەش کارو ئەرکی ئەدەبەو ناکرێت خوێنەر بە گێل و هیچنەزان دابنێیت. پاشان من خۆ

نووسەرانێک هەبوون بە ناوی «ریالیزمی سۆشیالیستی» پاڵەوانی سوپەرمان و نەبزیویان هەبوو، خۆ ئەگەر پاڵەوانەکان کێشەو گرفتیان ببووایە، ئەوە نووسەر موعجیزەیەکی پێبوو کە رزگاریان بکات، وەلێ ئەوەیان هەمیشە ساختەو درۆزنانەیە و ماکیاژکردنی ژیانە

نەچوومەتە هەڵبژاردنەوە تا وەک سیاسەتبازەکە لیستێک بەڵێن و چارەسەرم پێبێت و هیچیشیان نەکەم، راستە ئەدەبی داستانی وتنی درۆیەکە لە پێناو راستی، بەڵام درۆی وا شاخدار لە ئەدەب ناوەشێتەوە.

بۆ من هەڵبژاردنی پاڵەوانی تەنیا و شکەست و پەراوێزکەوتوو هەر لە خۆوە نەهاتووە، چونکە لە باری واقیعییەوە هەر لە منداڵییەوە تاوەکو هەنووکە ئەم جۆرە کەسانە وان بە چواردەورمەوە، ژمارە هەرە زۆرەکەی رۆمان و چیرۆکی دونیا ئاوڕدانەوەیە لەو کەسە تەنیاکەوتووانە، بە مێ و نێرەوە، وا بزانم شیکردنەوەی ناوێت بۆ زانینی ئەوەی بۆچی مرۆڤەکان تەنیا و شکەست و پەراوێز کەوتوون، سەرچاوەی خەم و گرفت و دەردەکان لە ژیاندا لەباری رامیاری و ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەوە زانراون و پێویستی بە نووسەرێک نییە بۆ خەڵکی تۆماریان بکات. زۆرجاران نووسەر ئەوەندەی لەسەرە بڵێ جەهەننەمێک وا لەژێر پێتاندا (چیخەف واتەنی) نووسەر لە رەچەڵەکی ئەو گیاندارانەیە کە هەست بە بوومەلەرزەو لافاو و گڕکان دەکات و ئەو پێشبینییەش دەدرکێنێت.. مەرجە ئەوانیدیکە کۆدەکان و جفرەکانی بخوێننەوە.

***گەر بێینە سەر باسی نەوەکان، بمانەوێت و نەمانەوێت بۆ هەمیشە ململانێیەک لەنێوان نەوەی کۆن و نەوەی نوێدا هەیە، ئەو ململانێیە لە ئەدەبیشدا رەنگی داوەتەوە. زۆرێک پێیان وایە سەردەمی زێرینی چیرۆکی کوردی دەکەوێتە دوای راپەڕین، ئەو گۆڕانکاری و تەوژمە بەتاوەی کە رۆمان و چیرۆکی کوردی دوای راپەڕین بینیوییەتی.. بەر لەو قۆناغە بەو تین و تاوە نەبووە، تۆ بۆ خۆت پشتگیری لە کامە بۆچوونیان دەکەیت؟**

-پەخشانی کوردی، بەتایبەتی ئەدەبی داستنئامێز، مێژوویەکی کورتی هەیە بە بەراورد لەگەڵ شیعر، بەتایبەتی پەخشان و ئەدەبی داستانی تازە کە لە سەدە تێپەڕی نەکردووە، بە تێگەیشتنی من تەمەنی نیو سەدەو شتێکە، بۆیە بۆ من ئاسان نییە باس لە ململانێی نەوەکان بکەم و هەر لێشی نازانم، چونکە ئەمەیان پێویستی بە داتا و ئامار هەیە، لێکۆڵینەوەی وردو بە سەلیقەی دەوێت. هەڵبەتە ئەم سەردەمە جیاوازە لەگەڵ سەردەمێکی زووتردا، لە هەردوو نەوەکەدا، چ کۆن چ نوێ، داهێنەر و بێ بەهرەمان هەیە بە گوێرەی ئەو ژینگەو قۆناغەی نووسەرەکانی تێکەوتوون. لەمڕۆکەدا دەست گەیشتن بە سەرچاوەکانی ئەدەب و فیکرو هونەر لە جاران ئاسانترە، هەر بۆیە سەیر نییە گوڕ و تین و تاوێکی زۆرتر لە ئارادایە، ئەمەیان پەیوەندیی بە ململانێ و زۆرابازییەوە نییە. من ململانێ نابینم، ئەوەی لە نێوان نەوەی کۆن و نوێدا دەگوزەرێت لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی پتر لە رق و کینەو یەکدی سڕینەوە خۆی بەرجەستە دەکات، ئەم دۆخە ناشیرینە هەتا لە نێو نووسەرانی هەمان نەوەشدا هەیە، واتا لەنێوان گەنجەکان خۆیاندا و لە نێوان پیرەکان خۆیاندا. ململانێ و کێبەرکێی ئەدەبی و فیکری لای ئێمە لە نزمترین ئاستدا دایە، هیچ سەردەمێک بە زێڕین و زیوین نابینم، بەڵام ئاشکرایە کە فەزایەکی کراوەتر لەو بیست ساڵەی رابردوودا هاتووەتە پێشێ و جیاوازییەکی بەرچاوی هەبووە، بەتایبەتی بۆ رۆمان ئەم قسەیە پتر راستە و داهێنانی دڵخۆشکەرە هەست پێدەکرێت بە بەراورد لەتەک چیرۆکدا، گەرچی دەکرێت کە وردتر

من بڕوا ناکەم گەر نووسەرێك خۆی هەبوو بێت و دارێکی لەسەر بەردێك دانابێت، هیچ داهێنەرێکی دیکە بتوانێت بیسڕێتەوە

لە ئێمە ئاگاداری نەخشەی داهێنانە ڕای پێچەوانەی هەبێت.. ئەوەش ڕەوایە. ڕەنگە بۆ هەر دوو ژانرە ئەدەبییەکە (چیرۆک و ڕۆمان) قەڵەمی جوان پەیدا بووبن و من خۆم دەیانخوێنمەوە.. وەلێ بە ژمارە کەمن.

***بە ڕای تۆ هیچ کاتێک دەرکەوتنی ئەدیبێکی بەتوانا و داهێنەر، یان پۆلێک نووسەری بەتوانا دەتوانن ئەدیبانی پێش خۆیان بسڕنەوە؟**

-بۆچی لاستیکی خەتکوژێنەوەی پێیە؟ چی دەسڕێتەوە؟ گەر لە قۆشمە دەرچین.. بەڕاستی قسان بکەین، من بڕوا ناکەم گەر نووسەرێک خۆی هەبوو بێت و دارێکی لەسەر بەردێک دانابێت، هیچ داهێنەرێکی دیکە بتوانێت بیسڕێتەوە. ڕەنگە پەیدابوونی داهێنەرێک کە زمان و جیهانبینی و بابەت و کارەکتەری تازەو تەکنیکێکی جیاوازی ببێت، بتوانێت خوێنەری پتر بۆ خۆی پەیدا بکات. بەڵام ئەوەیان ڕاستە کە لەگەڵ هاتنی داهێنەرێکی تازە کە تەواو جیاواز بێت لەگەڵ نەوەی پێش خۆی، دەبێتە مایەی گۆڕینی زەوقی خوێنەران و گومانکردن لەو نووسەرە تەقلیدییانەی تەمەنێکە دەقیان بە هەمان ناوەڕۆک و شێوەی ئەدەبییەوە گرتووە.. واتا شەپازللەیەک لە زەوقی هەمووان دەدات.. زەوقی سادەو خاکەڕا..!

***زۆر جاران کە باس دێتە سەر ئەدەبی ژنان وا مەزەندە دەکرێت کە ژنان پتر خۆیان بە شیعرەوە سەرقاڵ کردووە، خۆیان لە چیرۆک نادەن، کەمیی چیرۆکنووسی ژن گلەیی و گازاندەی هەمیشەیی پیاوانە کە ئاراستەی ژنان دەکرێت.. بەڕای تۆ کەمیی چیرۆکنووسی ژن لە نێوەندەکەدا بۆچی دەگەڕێتەوە؟**

-نەک هەر لە بواری ئەدەبدا، بەڵکو لە بوارە جیاکانی زانستیشدا، ژمارەی ژنانی چالاک لەو بوارانەدا کەمن، نەک هەر لای خۆمان، بگرە لە هەموو کێشوەرەکانی دونیادا وابووە. گەر بگەڕێینەوە سەدەی حەڤدە و هەژدەو نۆزدەی ڕۆژئاواش، دەبینین ژمارەی نووسەرانی ژن کەمترن لە هی پیاو، ئەوەش سەیر نییە، چونکە هاتنە مەیدانی ژنان خۆخەریککردن بە کایەکانی سیاسەت و فیکرو ئەدەب و هونەر و وەرزش، پەیوەندی هەیە بە هەموو ئەو پێشکەوتنانەی مرۆڤایەتی بە خۆیەوە دەیبینێت، هەر ئاڵوگۆڕێکی پۆزەتیڤ و بەرەو پێشەوەچوونێکی ڕامیاری و ئابووری و کۆمەڵایەتی وا دەکەن ئافرەتان پتر بڕژێنە ناو هەموو ئەو گۆڕەپان و بوارانەی کە بۆ سەدەها ساڵ بۆ پیاوان قۆرغکرابوون. گەر سەیری ئەو هەموو گەشەسەندنەی سەدەی بیستەم بکەین لە هەموو بوارەکانی تەکنۆلۆژیا و کۆمیونیکاسیۆن و شۆڕشێکی سەرتاسەری لە ناو هەر هەموو لقەکانی زانستە مرۆیی و سروشتییەکان، دەرئەنجامە گەورەکانی لە بواری داهێنان و عەقڵگەراییدا دەبینینەوە، بەتایبەتی لەو حەفتا ساڵەی ڕابردوودا، ئەوەش یارمەتیدەر بوو بۆ ژنان کە پتر بێنە مەیدانێ، هەموو ئەو بزاڤانەی داوای یەکسانیی مێ و نێریان دەکرد، لەوەشدا فێمینستەکان ڕۆڵێکی گەورەیان هەبوو، بۆ سەدەها ساڵ دەسەڵاتی کەڵەگایی پیاوسالاری بڕوای وابووە کە شوێنی ڕاستەقینەی ژنان (ماڵ و مووبەق و ناندینە)، وەلێ لە هەنووکەدا دونیا گۆڕاوە، گەرچی هێزە سەلەفییەکان هەنووکەش هەر هەمان بڕوایان ماوە، لە وەڵامی پرسیاری پێشووتردا وتم کە خودی

ئەوەی لە نێوان نەوەی کۆن و نوێدا دەگوزەرێت لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی پتر لە ڕق و کینەو یەکدی سڕینەوە خۆی بەرجەستە دەکات، ئەم دۆخە ناشیرینە هەتا لە نێو نووسەرانی هەمان نەوەشدا هەیە، واتا لەنێوان گەنجەکان خۆیاندا و لە نێوان پیرەکان خۆیاندا

دیدار

ئەدەبی داستانی (چیرۆک و ڕۆمان) و پەخشانی تازە تەمەنی زۆر کورتە لەناو ئێمەدا، بۆیە کە لە دونیای دەرەوەی ئێمەش ژنان هەمان چارەنووسیان هەبووە تاوەکو سەدەی بیستەم کە قۆناغ بە قۆناغ گەشەی گەورەتر بە خۆیەوە دەبینێت، بۆیە ناکرێت پێمان سەیرو سەمەرە بێت، چونکە ئەوەیان بە گلەیی و گازاندەی پیاوان چارەسەر ناکرێت، وەک دیارە پێویستی بە ئاڵوگۆڕی گەورەو سەرتاسەری و هەمەلایەنە هەیە. کتێبە دانسقەکەی (ڤێرجینیا وۆلف) کە ناوی (ژوورێک تایبەت بە خۆی) وەلامێکی تێدایە سەبارەت بەوەی کە پیاوان بۆ هەمیشە ژوورێکی خۆیان هەبووە بۆ نووسین وەلێ ژنان بۆ هەمیشە تاوەکو ساڵانێکی زۆر خاوەنی ئەو ژوورە نەبوون و زۆر جاران ناچاربوون لەناو مووبەق یان ژووری خەوتندا بنووسن، یادمان نەچێت کە کایەکانی سیاسەت و ئایین و زانست و فیکرو سەرمایەگوزاری و ئەدەب و هونەر لە کۆنەوە و بگرە تا هەنووکەش تاپۆی پیاوان بووە، بێجگە لەوەش کە نووسین بۆ سەدەها ساڵ یەکێک لە چالاکییە حەرامکراوەکان بووە بۆ ژنان، هەتا ژمارەیەک لە خانمان لە ڕۆژئاوادا لەژێر ناوی پیاواندا خۆیان دەشاردەوەو و دەیاننووسی، هەر بۆ نموونە (جۆرج ساند). سەیری بکە لە هەموو (ئێران)ی سەدەی بیستەمدا بەتەنها (فروغ فەروخزاد) دەناسین.

سەرباری ئەوەش ئەدەبی داستانی بێجگە لە مەعریفەیەکی زۆر، پێویستی بە سەرکێشی و ئازایەتی و بەرەنگاربوونەوە هەیە، کە لەناو کولتووری ئێمەدا هەر هەمووی بۆ ژنان مەترسیدارە و باجی گەورەی دەوێت، کە هەندێکجار ئابڕووچوون و خوێنی سەرە، لەگەڵ ئەوەشدا لەچاو ئەو دۆخە نالەبارو ناهەموارەی کە ژنان تێیکەوتوون لە لای خۆمان، کەم نین ئەو قەڵەمانەی لە هەنووکەدا لە کۆششێکی گەورەدان بۆ خۆسەلماندن و خۆنووسینەوە و بەرەنگاربوونە.

***پاش چەند ساڵێک بێدەنگی و بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانت، لە چەند ڕۆژی ڕابردوودا تازەترین ڕۆمانی تۆ (ژنێک بەسەر منارەوە) بڵاوکرایەوە و کەوتە بەر چاوی خوێنەران، وەک لە دوا لاپەڕەدا ئاماژەت پێداوە کە پێنج ساڵ خەریکی بوویت (۲۰۰۵-۲۰۱۰). بۆچی ئەو هەموو ساڵە؟ ئایا بۆ ئەوە بووە ڕەوتی ڕۆمانەکە هاوزەمانی سەردەم و گۆڕانکارییەکان بێت، یان ویستووتە بگاتە ترۆپکی کامڵبوون؟**

-من خۆم بە بەرنامە وام نەکردووە، ڕاستی پتر پەیوەندیی بەوەوە بووە من بۆ نووسینی دەقەکانم بە حەوسەڵەو موودێکی (میزاج) تایبەت کار دەکەم، زۆرجاران هی ئەوەیە کە کتێبی باشم دەستبکەوێت بیرم دەچێتەوە، کە نووسەر بم، کەم و زۆر تاوەکو تەمەن هەڵدەکشێت پتر لە نووسین دەترسم و خۆمی لێ دەدزمەوە و بگرە کاغەزی سپی دەمترسێنێت. وێڕای ئەوەش کە من (۳۳) زۆربەی ژیانم سەرگەرمی کاروباری پەروەردە بووم، بە پۆستی جیاوازەوە، کە ئەوەش پڕە لە خەم و نیگەرانی و نائومێدی کە لەباری دەروونییەوە نەک هە لە نووسین، بەڵکو لە ژیان دەتتۆرێنێت، بەواتا هێز و پرزەم لێدەبڕێت بێئەوەی بگەینە ئاکامێکی دیارە، من نووسەرێکی پیشەکار نیم و نان و بژێویی من لەسەر نووسین نییە تاوەکو خۆمی بۆ تەرخان بکەم، کە ئەوەش حاڵی زۆربەی نووسەرانی کوردە، کەواتە ئەوکاتە کەمەی دەمێنێتەوە لە کاروباری

بۆ من نووسین گەمەیەکە کە پتر خۆم پێی سەرمەست دەبم، بۆیە پەلەی لێناکەم

خانەوادەکی، پێشەو کاری رۆژانە و دەیەها خەم و سەرئێشەی دیکە کە هەمووما دەیزانین.. کەم وەختێک بۆ نووسین دەمێنێتەوە، وەک (هەردی)ی شاعیر واتەنی (ژیان و ئەرکی ناخۆشی پەپوولەی ئارەزووی کوشتم) بۆیە ناچاریت بە وەخت دزین تاوەکو فریای نووسین بکەویت. نووسەرێک لە رۆژئاوا خاوەن بەهرە بێت، نان و بژێویی لەسەر نووسینەو خۆی بۆ تەرخان دەکات، من لەم ماوەیەدا چوومە لای پێنج کتێبفرۆش کە کتێبەکانی منیان لەلابوو، هیچیان پارەی فرۆشتنی کتێبەکانیان نەدامێ و ئەوەش سەیر نییە.

دواجار بۆ من نووسین گەمەیەکە کە پتر خۆم پێی سەرمەست دەبم، بۆیە پەلەی لێناکەم، ئەوەش راستە کە من هەمیشە دوودڵ و بە گومانم لەو دەقانەی کاریان تێدا دەکەم، کە ئاخۆ چەندە رووی مەجلیسی هەیە. پێنج ساڵەکە پەیوەندیی بە نووسینی دەقەکەوە نەبووە لەسەر کاغەز، بەڵکو زەمەنێکی زۆرترم دەوێت بۆ نووسین لە ناوەوەی خۆمدا بێئەوەی قەڵەم بە کاغەزدا بنێم. دواجاریش هەر نووسەرەو بە خەون و خەیاڵ و ئامانج و شێوازێکەوە لە نووسین نزیک دەبێتەوە، کە ئەوەش بۆ خۆی دەستنیشانی چۆنییەتی نووسین دەکات وەک شوێن و کات و رەفتار و خووی کارکردن بە هەموو کێشەو گرفت و نهێنییەکانییەوە.

*ئەم رۆمانە بە کۆی مەبەست و ئامانجەکانی دیکەیەوە دەکرێت بڵێین پڕاوپڕە لە دونیای مێینە، کە تۆ لە رێگەی کارەکتەری (شادی)یەوە کە بێوەژنێکی تەنیایە، بەرەو جەمسەرو کێشەورەکانی تری ئازارمان دەبات. هەڵبژاردنی کارەکتەری (ژن) بۆ رۆڵی سەرەکیی ئەم رۆمانە لە چییەوە سەرچاوەی گرتووە؟

-رەنگە بۆ خۆم وا بوویێت کە دەمێک ساڵە حەز دەکەم لەسەر پاکیزەیی و ئەو جەهەننەمەی ژنان و کچانی تێکەوتووە دەقێک بنووسم، کە هەمیشە نامووس و شەرەفی پیاوانی ئێمە کەوتبێتە ناو ئەو سێگۆشەی (پەرمۆدا)یە ناوگەڵی (دامێن)ی کچان و ژنانە، ئەو هەموو کوشتن و خۆسووتاندنەی هەزارەها ئافرەتەی ئێمە هەڵوەستەی دەوێت. هەر لە یەکەم چیرۆکەوە کە نووسیومە خەم و گرفت و کێشەکانی ژن پانتاییەکی گەورەی لە نووسینی من داگیرکردووە. ژن لە کۆمەڵگەی ئێمەدا بوونەوەرێکی شکەست و ستەمدیدە و پەراوێزکراوە، ئەم رۆمانە (مانیفێست)ی تووڕەی منە لە بەرامبەر دۆخی دۆزەخئاسای کچان کە دوا جار بە ناوی ئەخلاقەوە مرۆڤەکان دەهاڕێت، بەڵام جیاوازی ئەم دەقە لەتەک دەقەکانی دیکەدا ئەوەیە کە زۆربەی ئافرەتانی ناو چیرۆکەکانم بەستەزمان و دڵشکاو و لەبەردەم پیاوەکاندا وەک کەڕ و لاڵ دەردەکەوتن، دایکانی زەبوون و کچانی قەیرەو تەنیاکەوتوو، کچانی نامرادو بەدبەخت، کەچی ئەمجارەیان پاڵەوانەکە کچێکی هۆشمەندە و هونەرمەندە، قسەزانەو ئازایەو ئامادەیە تاوەکو کۆتایی لەسەر سەرخستنی راستی و پاکی و جوانی و هەق بجەنگێت، بێباکە لە مەرگ و ئابڕووچوون، هێزو توانایەک لە خۆیدا شک دەبات، کە لەبەردەم دەیەها پیاوی ملهوڕ و دەسەڵاتدار نەبەزێت. بۆ من (شادی) هەڵگری ئازار و ستەم و جوانی و ئازایەتیی دەیەها کچ و ژنە، کە لە ژیانمدا دیومن، لەوە پتر ناڵێم، چونکە مەرجە رۆمانەکە خۆی بدوێت نەک من.

هەر لە یەکەم چیرۆکەوە کە نووسیومە خەم و گرفت و کێشەکانی ژن پانتاییەکی گەورەی لە نووسینی من داگیرکردووە